

Голові
разової спеціалізованої вченої ради
Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна
професору Надії КОРАБЛЬОВІЙ
майдан Свободи, 4, м. Харків, 61022

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора філософських наук (спеціальність 09.00.03 – соціальна філософія та філософія історії), професора, професора кафедри методології крос-культурних практик Харківської державної академії дизайну та мистецтв Артеменка Андрія Павловича на дисертаційну роботу Манюкова Олександра Юрійовича «Метамодернізм у пошуках нової автентичності», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 03 – Гуманітарні науки, за спеціальністю 033 – Філософія.

1. Обґрунтування вибору теми дослідження

Соціальні, економічні, геополітичні трансформації початку ХХІ століття спричинили радикальні зміни суспільного життя. Система соціокультурних відносин була рекомбінована у парадигмі розуміння просторових та мережевих зв'язків сучасного суспільства. Культура, економіка та політика породжують нову ментальну парадигму, яку Робін ван ден Аккер та Тімотеус Вермюлен запропонували назвати метамодерном. Нове предметне та технологічне середовище створило свої соціальні та комунікаційні практики, сформувало умови, де постмодерні дискурси втрачають свою критичну цінність, а саме тому виникає потреба у теоретичних і методологічних розвідках, що допоможуть осягнути значущість і напрямок змін, усвідомити не тільки нову логіку культури, але й ті соціальні структури, що визначають сенси і форми співіснування. Тому, звертаючись до проблеми визначення метамодерну, ми усвідомлюємо новий стан форми існування суспільства. Тоді як проблема нової автентичності зосереджується

на тій логіці пошуку сенсів, що виникає в умовах сьогодення.

Отже, дисертант цілком обґрунтовано звернув увагу на проблему пошуку моделі нової автентичності в умовах метамодерну. Крім того, автором влучно зазначено, що у вітчизняній науковій традиції метамодерн здебільшого розглядається з точки зору культурологічних та естетичних досліджень, під впливом голландської школи (с.17) та майже непомітним залишається соціальний фактор метамодерну – проблема автентичності, що є одним з центральних об'єктів дослідження в скандинавській школі метамодернізму (с.18). Саме на останніх зосереджує увагу автор дисертаційного дослідження. Загалом це дозволяє нам зробити висновок про актуальність і своєчасність обраної теми дисертаційного дослідження.

2. Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому і оформлення

Дисертаційна робота складається зі вступу, чотирьох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та одного додатка. Обсяг загального тексту дисертації становить 192 сторінки, з них основного тексту 152 сторінки. В роботі є посилання на 218 джерел інформації.

У **вступі** обґрунтовано актуальність дослідження, вибір теми, визначено мету та завдання, об'єкт і предмет дисертаційного дослідження, визначено наукову новизну роботи і практичне значення отриманих результатів, описано методи, які були використані при проведенні дослідження, і особистий внесок здобувача.

У **першому** розділі визначені теоретико-методологічні засади вивчення предмету дослідження, уточнено понятійно-категоріальний апарат, авторську теоретико-методологічну позицію на основі філософії політичного метамодернізму Ганзі Фрайнахта, на аналізі автентичності людини як соціального конструкту Пітера Бергера та Томаса Лукмана, аналізі культури автентичності та сучасного ідеалу автентичності Чарльза Тейлора. Концептуальну основу становлять поняття автентичності (Чарльз Тейлор), політичного метамодернізму (Ганзі Фрайнахт), епохи доступу (Джеремі Ріфкін), структури почуття (Реймонд Вільямс), емоційного режиму (Вільям Редді).

У **другому** розділі розглянуті підходи до концептуалізації та способи визначення автентичності особистості як міждисциплінарного поняття, вживаного, зокрема, у філософії, психології, соціології та літературі; запропоновані авторські концепти дитячої форми автентичності, а також придбаной автентичності. Також було описано особливості проявлення ідеалу автентичності в сучасному високотехнологічному світі, роль соціальних очікувань. Проілюстровано дві крайності – у випадку нехтування та гіперболізованого схвалення чужої автентичності.

У **третьому** розділі проаналізовані перспективи виникнення нових рис особистісної автентичності в контексті релевантних культурно-філософських засад метамодерну, що впливають на уявлення людей про самих себе та інших. Метамодерна автентичність базується на визнанні самоідентифікацій осіб будь-якої стадії символічного розвитку на індивідуально-особистісному та соціокультурному рівні. Проведено аналіз змісту і застосування понять «дивід(уум)», «дивідуальність» та «дивідуація» у суспільствознавстві та антропології XXI сторіччя. Систематизовані чинні уявлення про дивіда і розглянули теорію дивідуації як теорії суб'єктивації особистості в діджиталізованому середовищі (цифровій культурі). Продемонстровано як поширення цих трьох понять у низці дискурсів збагатило їх новими смислами. Прояви дивідуальності розглянуті на тлі російсько-української війни та спричинених нею обтяжливих умов життя та виживання.

Четвертий розділ присвячено розгляду перспективи метамодернізму та ідеалу автентичності у контексті викликів перед українським суспільством. Проаналізовані форми втілення метамодерного світовідчуття, ідей та прийомів в архітектурі, музиці, літературі, живописі, у інсталяціях, перформансах, у гуморі, шоу-бізнесі. Відмічено прояв метамодерних тенденцій у сфері освіти, психології та психотерапевтичній практиці, інженерії, виробничих процесах та діяльності світових технологічних гігантів. Дисертантом представлені маніфести «Метамодерна автентичність» та «Автентичність метамодерну», що відображають авторське розуміння метамодерних тенденцій та характер соціально сконструйованої автентичності в українських реаліях.

У **висновках** представлені основні результати проведеного дослідження, практичне значення отриманих результатів і можливі шляхи їх використання, окресленні напрями для подальших філософських та міждисциплінарних досліджень в межах проблематики дисертації.

Список використаних джерел свідчить про те, що під час роботи було проаналізовано сучасні результати наукових досліджень як вітчизняних, так і закордонних дослідників. Серед опрацьованих джерел велика кількість іншомовних робіт, які цитуються в тексті дисертації у перекладі автора.

3. Зв'язок роботи з науковими програмами, темами грантами

Дисертаційна робота є релевантною темі науково-дослідної роботи кафедри теоретичної і практичної філософії імені професора Й. Б. Шада філософського факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна «Філософія і багатоманіття соціокультурних світів» (державний реєстраційний номер **0119U102260**).

4. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій

Обґрунтованість наукових досліджень, висновків забезпечено коректним використанням широкого спектру методів: історико-філософського, порівняльного, метод аналізу та узагальнення, герменевтичного методу, методу лінгвістичного аналізу. Дослідження проведено на основі поєднання метамодерністського та соціально-конструктивістського підходів.

Достовірність і обґрунтованість отриманих результатів забезпечується:

- використанням відомих та апробованих підходів та теорій, зокрема на теорії політичного метамодернізму Ганзі Фрайнахта, концепціях автентичності людини як соціального конструкту Пітера Бергера і Томаса Лукмана та ін.;
- проведенням аналізу сучасної культури автентичності та ідеалу автентичності на основі методологічних розробок Чарльза Тейлора;
- проведенням ретельного аналізу поняття автентичності Чарльза

Тейлора;

- проведенням дискурс-аналізу, спрямованого на виявлення специфіки політичного метамодернізму Ганзі Фрайнахта;
- проведенням авторського дослідження концепту епохи доступу Джеремі Ріфкіна;
- критикою концепцій «структури почуття» Реймонда Вільямса та «емоційного режиму» Вільяма Редді;
- формулюванням конкретних рекомендацій щодо формування метамодерної автентичності в умовах сучасного українського суспільства.

5. Основні наукові результати отримані автором та їх наукова новизна

Основні наукові результати та висновки дисертації були апробовані під час всеукраїнських і міжнародних конференцій та знайшли відображення у наукових публікаціях. За результатами дисертаційного дослідження опубліковано наукові праці, серед яких: 3 – у виданнях, включених до переліку фахових видань України (з присвоєнням категорії «Б») з філософських наук; 1 – у збірку матеріалів і тез міжнародної наукової конференції. Серед опублікованих наукових праць 3 – одноосібні.

Дисертант отримав такі наукові результати:

1. Відстежено розвиток метамодерної парадигми та встановлено сфери вивчення метамодерних тенденцій на основі рецепції метамодерних ідей у працях вітчизняних дослідників. Описано еволюцію поняття метамодернізм у вітчизняній науковій думці, яка сприяла розширенню його культурної, філософської, політичної та соціальної сутності як феномену ХХІ століття, що приходить на зміну постмодерну;

2. Уперше проаналізовано особистісну автентичність в межах метамодерної культурно-філософської парадигми, зокрема у політичному метамодернізмі Ганзі Фрайнахта, який представляє скандинавську школу метамодернізму;

3. Проведено порівняння шестивимірної моделі нерівності у політичному метамодернізмі Ганзі Фрайнахта та концепцію епохи доступу

Джеремі Ріфкіна; запропоновано іменувати метамодерну аристократію (поняття Г. Фрайнахта) «мета-четвіркою», до якої належать культурно всеїдні гакери, гіпстери, хіпі та герменевтики;

4. Вперше введено до наукового обігу концепт «придбана автентичність» на основі дослідження місця ідеалу автентичності в рекламі та особливостей його експлуатації для продажу різноманітних товарів та послуг – одягу, взуття, парфумів, прикрас, автомобілів, побутової техніки та ін.;

5. Вперше досліджено монографічні праці Ганзі Фрайнахта на предмет формування нових рис особистісної автентичності в контексті політичного метамодернізму;

6. Проаналізовано теорію дивідуації в політичному метамодернізмі на основі розбору поняття «дивід», який розглядається крізь призму трансперсональної психології у частковій відповідності до постулатів цього напрямку, а також запропоновано визначення поняття «дивідуалізація»;

7. Визначено перспективи адаптації політичного метамодернізму та зародження метамодерної автентичності на тлі викликів перед українським суспільством;

8. Висунуто маніфест у двох частинах, що відображує метамодерне світовідчуття в контексті українських реалій, а також вказує на особливості положення ідеалу особистісної автентичності в українському суспільстві.

6. Практичне значення одержаних результатів

Практичне значення полягає у можливості використання отриманих результатів для подальших емпіричних досліджень стану та тенденцій соціокультурної ситуації метамодерну. Результати дослідження сприяють формуванню концепцій автентичність та метамодернізм, втіленню та адаптації метамодерних ідей в українському суспільстві. У свою чергу це сприяє вдосконаленню функціонування соціальних та політичних інститутів, проведенню соціальної корекції, на підставі виявлених метамодерних рис автентичності, глибшому розумінню кризового становища людини на тлі цивілізаційних загроз сьогодення. Аналіз особливості пошуків себе на чуттєво-емоційному та інтелектуально-духовному рівнях у контексті

метамодерної парадигми та політичного метамодернізму є підґрунтям для успішної самоідентифікації, пізнання себе та пошуків автентичності у транзитивному світі.

Окрім того, значення дисертації підкріплене такими її перевагами:

1. Проаналізовано розвиток метамодерної культурно-філософської парадигми на основі рецепції метамодерних ідей у вітчизняній науковій думці (с.26-28). Було систематизовано способи визначення поняття «метамодернізм», які доповнюють його первинне значення (с. 29).

2. Автором ретельно проаналізовано шестивимірну модель нерівності у політичному метамодернізмі та концепцію епохи доступу Джеремі Ріфкіна, що до останнього часу не були центральним об'єктом філософського аналізу у вітчизняних соціально-філософських дослідженнях.

3. Дисертантом розкрито міждисциплінарні сторони поняття особистісної автентичності й аспекти її формування як соціального конструкту. Такий комплексний аналіз розкриває складний, мережевий характер автентичності, контекстуальність і контингентність її розуміння.

4. В роботі визначено місце ідеалу автентичності в рекламі. Продемонстровано як чуттєво-емоційний характер метамодерної парадигми вибудовує певну модель сприйняття оточення і самого себе. Але на відміну від голландської школи метамодерну, де чуттєвість досліджується в естетичному руслі, автор розкриває соціальний аспект автентичності.

5. В дисертації представлено аналіз особливості формування автентичності у соціально-філософській парадигмі метамодерну з огляду на кореляційні зв'язки між ідеалом особистісної автентичності та положеннями політичного метамодернізму Ганзі Фрайнахта. Автор доходить до висновку, що «метамодерна автентичність набуває консенсусного характеру, тобто стає такою, що вибудовується на узгодженні та взаємному визнанні» (с.146)

6. Дисертант провів дослідження дивідуальної природи особистості в постмодерній та метамодерній традиції, продемонструвавши особливості формування ідентичності в умовах діджиталізації соціальних комунікацій, коли «виникає розбіжність між бажаним Я та досягнутим Я» (с. 145)

7. Вперше в Україні в дисертаційному дослідженні системно було

розглянуто політичний метамодернізм та автентичність на тлі сучасних викликів перед українським суспільством (с.150). Проаналізовані культурно-антропологічні та соціально-політичні кореляти утворення автентичності під час і в перспективі після поточного воєнного протистояння.

8. Дисертація завершується авторським маніфестом у двох частинах – «Автентичність метамодерну» та «Метамодерна автентичність» – в контексті стану українського суспільства та перспектив реалізації ідей політичного метамодернізму в Україні, що узагальнює погляд дослідника на проблему формування парадигми метамодерну поза межами Західного суспільства і в умовах складної, рухомої ідентичності і автентичності.

7. Дотримання академічної доброчесності

За результатами аналізу дисертаційної роботи та публікацій автора порушення принципів академічної доброчесності не виявлено. Елементи фальсифікації чи фабрикації у наукових працях автора, як і у рукописі дисертації, відсутні.

8. Дискусійні положення та зауваження до тексту дисертації

Однією з головних переваг тексту дисертації є чітке і послідовне позначення і дотримання фрейму дослідження. Навіть коли автор переходить до міждисциплінарних аспектів аналізу теми, він зберігає чітке визначення смислових та методологічних рамок розгляду предмету вивчення. Є певні важливі аспекти, які залишилися поза увагою здобувача, поза межами тексту дисертаційної роботи, а саме:

1. Метамодерн постає як «парадигма» (с. 3, 19, 27, 30, 135, 150), «дискурс» (с.34, 165), «історико-культурна доба, або поточний історичний період» (с.31). Слідуючи цим визначенням автор стверджує: «В найближчі роки українська культурна реальність буде сповнена духом патріотизму та мотивами повернення до етнічного коріння» (с.149). Тобто патріотизм і етнічне коріння залишаться головним нарративом метамодерну? Тоді чим це принципово відрізняє метамодерн від інших історико-культурних періодів, дискурсів, парадигм, в яких теж відбувалось національне відродження? Невже

різниця лише в діджиталізації засобів комунікації?

2. Аналізуючи шість вимірів нерівності за Г. Фрайнахтом, дисертант відмічає соціологічний вимір, що залежить «від кількості друзів та знайомих, від їхньої поваги та симпатії» (с.55). Зрозуміло, що в інформаційну добу можна визначити показник цієї нерівності через аналіз соцмереж людини. Але чи не призведе це до негативних соціальних і навіть правових наслідків? Безумовно, слід погодитись з автором в тому, що «під впливом перелічених та інших передових технологій природа особистості набула дивідуального виміру» (с. 110), але якщо індивідуалізація «може призводити до десоціалізації» (с.113) і є «поліфазною мутацією», то чи не виглядає дивід як форма штучного і нещирого визначення людиною себе, для уникнення контролю з боку суспільства? (с.115).

3. Дана дисертаційна робота доволі влучно вписується в загальну проблему сучасної соціальної теорії про зміну нашого уявлення про природу і структуру «соціального», але чому автор говорить, що «нам слід запитувати себе про можливість метамодерну в Україні»? (с.148) З чим пов'язана ця невпевненість у відповідності вітчизняного соціального розвитку тим головним тенденціям метамодерну, як головного цивілізаційного тренду?

4. Слід відмітити недостаню роботу автора з понятійним апаратом, а саме розмежування значень «автентичність», «ідентичність», «індивідуальність». У роботі з цими поняттями дисертант спирається на визначення Чарльза Тейлора, що вкорінює нас у розумінні цих термінів в їх постмодерній традиції. Автор часто використовує терміни «автентичність» і «ідентичність» у якості синонімів, а також стверджує, що «автентичність вважається ступенем самоідентичності» (с.65). Автентичність дійсно виступає у соціальних науках як соціальний конструкт (с.63). Але чому автор вважає, що «автентичність, що виходить за межі конвенційних дихотомій (добро/зло, щирість/іронія) ... не може бути раціонально пояснена»? (с.64-65). В роботі акцентується увага на ускладненні поняття «автентичність», його міждисциплінарної природи, але не уточняється головна ідея такого ускладнення: визначення нового порядку, в якому має бути оцінено місце сучасної людини. Якщо навіть за Ч. Тейлором і автентичність, і ідентичність

є сконструйованими, то мають бути визначені певні принципи їх конструювання, а не просто зазначено, що «метамодернізм це ефективний спосіб не погоджуватися із постмодерном» (с.165), та те, що «формування особистісної автентичності полягає у наявності взаємних очікувань між людьми, певного міжособистісного та групового сприйняття» (с.166).

5. Так само автор залишає без пояснення тезу про конструювання автентичності через повернення до етнічності. Залишаються не викритими причини того, чому це стає актуальним після постмодерного покоління людей «зрізаного якоря», відмови від політики мультикультуралізму, активізації правих рухів та інших явищ, що підвели до появи ситуації метамодерну.

Підкреслимо, що зазначені зауваження не впливають на якість дисертаційної роботи і обґрунтованість висновків, до яких дійшов здобувач за результатами власних наукових розвідок. Крім того слід наголосити на тому, що в роботі досягнені результати, які для української наукової спільноти є інноваційними.

9. Загальні висновки щодо тексту дисертаційної роботи

Дисертаційна робота Манюкова Олександра Юрійовича на тему «Метамодернізм у пошуках нової автентичності», представлена на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 03 – «Гуманітарні науки», за спеціальністю 033 – «Філософія» є актуальною, завершеною науковою працею, що виконана на належному науково-теоретичному рівні, з логічно структурованим та доступно викладеним матеріалом.

У роботі виконане важливе наукове завдання, яке полягає у виявленні форм прояву автентичності в умовах парадигми метамодерну та в специфічній ситуації сучасної діджиталізованої системи соціальної комунікації, ускладненої мережевої природи ідентичності та автентичності. Автентичність досліджено як соціальний феномен, який конструюється засобами інформаційного суспільства та, на цій основі, сформульовані рекомендації щодо можливих шляхів конструювання або корекції автентичності в умовах сучасного українського суспільства.

Тож дисертація є завершеною науковою працею, а її структура, зміст та оформлення відповідають вимогам спеціальності 033 – Філософія та вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (постанова Кабінету міністрів України від 12.01.2022 р. №44) та Наказу Міністерства освіти та науки України від 12.01.2017 р. №40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації». Здобувач Манюков Олександр Юрійович заслуговує на присудження йому наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 03 – Гуманітарні науки, за спеціальністю 033 – Філософія.

Офіційний опонент,
доктор філософських наук,
професор, професор кафедри
методології крос-культурних практик
Харківської державної академії
дизайну та мистецтв

Андрій АРТЕМЕНКО

Онлайн сервіс створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

ПРОТОКОЛ
створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

Дата та час: 15:04:18 12.01.2024

Назва файлу з підписом: Відгук_Артеменко - КЕП.pdf.p7s
Розмір файлу з підписом: 264.9 КБ

Перевірені файли:
Назва файлу без підпису: Відгук_Артеменко - КЕП.pdf
Розмір файлу без підпису: 247.7 КБ

Результат перевірки підпису: Підпис створено та перевірено успішно. Цілісність даних підтверджено

Підписувач: АРТЕМЕНКО АНДРІЙ ПАВЛОВИЧ

П.І.Б.: АРТЕМЕНКО АНДРІЙ ПАВЛОВИЧ

Країна: Україна

РНОКПП: 2621116953

Організація (установа): ФІЗИЧНА ОСОБА

Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для підпису від Надавача): 15:04:17 12.01.2024

Сертифікат виданий: КНЕДП АЦСК АТ КБ "ПРИВАТБАНК"

Серійний номер: 5E984D526F82F38F04000000B2613F019199B804

Алгоритм підпису: ДСТУ 4145

Тип підпису: Удосконалений

Тип контейнера: Підпис та дані в одному файлі (CAAdES enveloped)

Формат підпису: З повними даними ЦСК для перевірки (CAAdES-X Long)

Сертифікат: Кваліфікований

Версія від: 2023.12.21 13:00

Голові
разової спеціалізованої вченої ради
Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна
професору Надії КОРАБЛЬОВІЙ
майдан Свободи, 4, м. Харків, 61022

РЕЦЕНЗІЯ

офіційного рецензента, доктора філософських наук (спеціальність 09.00.04 – Філософська антропологія, філософія культури), доцента, професора кафедри теоретичної і практичної філософії імені Й. Б. Шада Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна Загурської Наталії Віталіївни на дисертаційну роботу Манюкова Олександра Юрійовича «Метамодернізм у пошуках нової автентичності», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 03 – Гуманітарні науки, за спеціальністю 033 – Філософія.

1. Обґрунтування вибору теми дослідження

Дисертаційна робота присвячена процесу набуття автентичності в контексті одного з найбільш популярних розгалужень пост-постмодерну – метамодерну. Коли популярна співачка Монеточка проголошує «я уся така мета-мета, я уся така пост-пост», вона певною мірою висловлює культурно-філософську позицію значної частини молоді, що перебуває в культурному та інтелектуальному пошуку. В багатьох випадках метамодерн навіть ототожнюється з пост-постмодерном в цілому, що підкреслює необхідність вивчення саме метамодерної автентичності та чинників її поширеності.

Неабияке значення мають також роздуми автора щодо самої проблеми новизни наукових праць. Він звертає увагу на те, що сама вимога новизни може на перший погляд виглядати модерною, особливо з постмодерної POV. Але поглиблений аналіз сучасних трендів свідчить, що для останнього покоління дослідників вимога новизни, актуальності, унікальної ідентифікації та

автентичності є вже по суті не вимогою, а природнім прагненням до них. Тож міркування автора щодо новизни та актуальності самі по собі значно підвищують ступінь новизни та актуальності роботи.

Якщо провести певні паралелі, можна стверджувати, що метамодерна стилістика автентичності – це стилістика сканді, особливо враховуючі, що метамодерн початково має північноєвропейське походження. Втім, метамодерна чуттєвість враховує різноманітні національні традиції помірною аскетизму, зокрема значну частину метамодерної спільноти становить йога-буржуазія. Стилiстика метамодерної автентичності корелює зі стилістичними рисами помітної непомітності денді, тихої розкоші (що протистоїть розкоші волаючої в стилі «дорого-багато», в теоретичному плані непомірної еклектичної інтелектуальної розкоші постмодерну), в тому числі й перш за все інтелектуальної та філософської. Автор зазначає, що метамодерніста важко відрізнити від інших як за зовнішнім виглядом, так і за ходом думок, а його дивідуальність не впадає в око.

2. Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому і оформлення

Дисертація Манюкова О. Ю. становить самостійне, завершене та цілісне наукове дослідження. В роботі вдало поєднані теоретичний, методологічний і емпіричний рівні філософського дослідження, текст роботи добре структурований, викладений професійною філософською мовою, відрізняється високим рівнем філософської культури, філософсько-культурної ерудованості та освіченості.

Робота складається з анотації, вступу, чотирьох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел і додатку. Обсяг загального тексту дисертації становить 192 сторінки, з них основного тексту 152 сторінки. До списку використаних джерел входить 218 джерел.

У першому розділі окреслений загальний філософський та культурний контекст подієвості після постмодерну та визначено місце метамодерну у цьому пост-постмодерному контексті. Також у цьому розділі визначені форми

метамодерну, визначені головні метамодерні концепти. Підкреслюється, що метамодерна позиція передбачає доповнення доступу толерантністю. Окрема увага приділена особливостям метамодерну у вітчизняному контексті та перекладу метамодерних концептів, таких як, наприклад, метаксис: «перекласти *μεταξὺ* українською можна як «споміжність», подібно до англійського слова “in-betweenness”» (с. 35).

У **другому** розділі автор здійснює концептуалізацію метамодерної автентичності в міждисциплінарному контексті, демонструє небезпеки як недостатньої так і надмірної автентичності самого себе та інших. У розділі також окрема увага приділяється порівнянню автентичності та ідентичності, референціям автентичності, тощо.

Третій розділ присвячено політичному метамодерну Ганзі Фрайнахта. Зокрема в екзистенційній політиці та формуванні професійної автентичності. Важливу частину розділу становить дослідження дивіду та дивідуації, як загалом, так і в українському контексті зокрема, і дається таке визначення автентичності: «автентичність є позитивною ознакою внутрішньої скоординованості особистості, протилежністю того, що в психіатрії називають фрагментарністю психіки» (с. 98). Виходячи з цього визнається, що «дивід має бути тим індивідом, який тікав від свободи, досягнув іншої її форми і врешті-решт звільнився навіть від самого себе» (с. 132).

В **четвертому** розділі розглядається метамодерна автентичність власне в українському контексті та її життєздатності в українському суспільстві, що неабияк відрізняється від скандинавських. Можна зазначити, що головною перешкодою поширення метамодерних уявлень у вітчизняній культурі є проблематичність сталого розвитку й загального добробуту. Автор завершує роботу двома вельми цікавими маніфестами. Ці маніфести в доступній для загалу та енергійній формі, буквально, маніфестують головні положення дисертації, а також містять поради щодо метамодерного способу набуття автентичності і перепони на цьому шляху.

У **висновках** окреслені основні результати дисертаційного дослідження, практичне значення отриманих результатів, а також перспективи їх практичного застосування та подальших досліджень.

Список використаних джерел містить усі необхідні для проведення даного дослідження джерела та літературу. Значна кількість джерел, виданих останніми роками іноземними мовами підтверджує гостру актуальність дослідження.

Матеріал дисертації викладено в логічній послідовності та доступно для сприйняття. Дисертація написана науковим стилем мовлення, але при цьому має й певні художні переваги, що робить її сприйняття не тільки теоретично корисним, але й естетично приємним. Особливості стилістики роботи дозволяє яскраво відчувати наступна цитата з неї: «Бо не встигнуть метамодерністи поширити своє бачення та методологію, як з надр даркнету, без жодних попереджень та врозріз з коспірологічними нісенітницями, вирине могутня спільнота революціонерів, захопить владу над цифровізованим світом та проголосить настання часів, де головною метафорою стане синкретичне поєднання усіх можливих кібернетичних понять, а людство в тотальній паніці рятуватиме своє життя й жоден X-модерний проєкт не зарадить тяжкості ситуації» (с. 36–37). У такий спосіб автор через саму стилістику роботи демонструє можливості метамодерного підходу, т. з. «іронічна щирість».

Отже, структура та оформлення дисертації відповідає меті, цілям і завданням здійсненого автором дослідження. Зміст, структура, оформлення дисертації та кількість публікацій відповідають вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою КМУ від 12.01.2022 р. № 44, та наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій».

3. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами

Дисертаційна робота виконана на кафедрі теоретичної і практичної філософії імені професора Й. Б. Шада філософського факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна та є складовою частиною науково-дослідної роботи «Філософія і багатоманіття соціокультурних світів» (номер державної реєстрації: 0119U102260).

4. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій

Обґрунтованість та достовірність наукових положень, результатів і висновків дисертації забезпечена коректним застосуванням найбільш сучасних методів дослідження, а також результатами авторського емпіричного дослідження. До емпіричного масиву, з яким працює автор, залучені не тільки джерела та література, а й блоги, подкасти та ін., що цілком відповідає практиці метамодерну, як новітнього філософського тренду.

Цілком достовірними є вказані автором, обґрунтовані наукові положення щодо схеми розвитку метамодерну, зокрема політичного, дивідуації та, звісно, придбаної метамодерної автентичності.

5. Основні наукові результати, отримані автором, та їх наукова новизна

В роботі отримано нові наукові результати, які в сукупності дозволили реалізувати наукову мету – вивчення особистісної автентичності в контексті метамодерну, як культурно-філософського та соціально-політичного тренду. Показано, що в порівнянні з ситуацією постмодерну в метамодерному контексті з'являються підстави до позитивних змін. Зокрема постмодерна вичерпаність можливостей та бажання говорити та слухати долається появою товариства слухачів, фукіанське твердження про принципову надмірність не

тільки влади, а й керування заперечуються новими можливостями створення справедливого суспільного ладу тощо. У такий спосіб особливий автентичний дивід, який ще нещодавно негативно маркувався як «нетакуся» або «альтушка» починає відігравати важливу суспільно роль. Варто зазначити, що описане в роботі й властиве їй самій прагнення до новизни не стає надмірним, бо, як зазначає автор, «щоб відшукати своє місце у мінливому світі, необхідно мати багату множинну ідентичність, але, по-перше, не намагатися зробити її безмежною, а по-друге, не розвивати в собі потребу в постійних змінах без чітко усвідомленої мети» (с. 70). Бо в такому випадку дивід починає поводитися згідно вигаданої автентичності, що відповідає принципами пост-правди.

6. Практичне значення отриманих результатів

Практичні здобутки дисертанта можуть бути використані при підготовці лекційних і практичних занять з філософських та інших гуманітарних та соціальних дисциплін. Як справедливо зазначає автор, результати дослідження можуть стати підґрунтям для подальших досліджень метамодерну в цілому та метамодерної автентичності зокрема, мають сприяти рецепції та адаптації метамодерну в українській філософії та, ширше, українському суспільстві, що має сприяти їх розвитку та вдосконаленню. Також, як вже було згадано, практичну значущість та суспільно-творчий потенціал несуть маніфести з четвертого розділу. Вони можуть розглядатися як дорожня карта нового покоління філософів в їх пошуках унікальної автентичності.

7. Дотримання академічної доброчесності

На підставі вивчення тексту дисертації здобувача, наукових праць здобувача та Протоколу контролю оригінальності (перевірку наявності текстових запозичень виконано в антиплагіатній інтернет-системі Strikeplagiarism.com) встановлено, що дисертаційна робота виконана

самостійно, текст дисертації не містить плагіату, а дисертація відповідає вимогам академічної доброчесності.

8. Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

Можливо зробити також певні зауваження, а більшою частиною інтенції роботи, які потребують більш поглибленого дослідження, можливо в подальших розвідках Манюкова О. Ю.

1. Спостерігається певна тенденція виокремити та універсалізувати саме метамодерну автентичність. Між тим існує багата філософська традиція вивчення автентичності, насамперед в екзистенційній філософії. Варто побажати авторові враховувати більш широкий контекст досліджень автентичності для того, щоб точніше розташувати в ньому автентичність саме метамодерну.

2. Деякі інші твердження роботи також не враховують обширні історико-філософські розвідки. В якості прикладу такого твердження можна навести міркування щодо метамодерного розходження етики та моралі, яке насправді починає відбуватися вже наприкінці позаминулого сторіччя. Втім, це можна пояснити вираженою новизною роботи, проявом її автентичності і розглядити як перевагу роботи.

Наведені вище зауваження не впливають на загальну високу оцінку дисертаційного дослідження Манюкова О. Ю.

9. Загальні висновки щодо дисертаційної роботи

Підсумовуючи вищезазначене і зважаючи на актуальність, наукову новизну сформульованих положень, практичну спрямованість отриманих результатів, їхню обґрунтованість і достовірність, а також науково-практичну цінність висновків є достатні підстави вважати, що дисертація Манюкова Олександра Юрійовича на тему «Метамодернізм у пошуках нової автентичності» є самостійним, оригінальним і завершеним науковим дослідженням метамодерної автентичності саме в галузі філософії.

Отже, дисертаційна робота Манюкова О. Ю. відповідає вимогам спеціальності 033 – Філософія, вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, вимогам Наказу МОН України від 12.01.2017 року № 40 (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 759 від 31.05.2019), а її автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 03 – Гуманітарні науки, за спеціальністю 033 – Філософія.

Офіційний рецензент,
доктор філософських наук,
доцент, професор кафедри
теоретичної і практичної філософії
імені професора Й. Б. Шада
філософського факультету
Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна

Наталія ЗАГУРСЬКА

Онлайн сервіс створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

ПРОТОКОЛ
створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

Дата та час: 16:34:55 12.01.2024

Назва файлу з підписом: Рецензія_Загурська - КЕП.pdf.asice
Розмір файлу з підписом: 210.7 КБ

Перевірені файли:
Назва файлу без підпису: Рецензія_Загурська - КЕП.pdf
Розмір файлу без підпису: 229.4 КБ

Результат перевірки підпису: Підпис створено та перевірено успішно. Цілісність даних підтверджено

Підписувач: ЗАГУРСЬКА НАТАЛІЯ ВІТАЛІЇВНА
П.І.Б.: ЗАГУРСЬКА НАТАЛІЯ ВІТАЛІЇВНА
Країна: Україна
РНОКПП: 2667018140
Організація (установа): ФІЗИЧНА ОСОБА
Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для підпису від Надавача): 16:34:55 12.01.2024
Сертифікат виданий: КНЕДП АЦСК АТ КБ "ПРИВАТБАНК"
Серійний номер: 5E984D526F82F38F04000000B5C43201A0419904
Алгоритм підпису: ДСТУ 4145
Тип підпису: Удосконалений
Тип контейнера: Підпис та дані в архіві (розширений) (ASiC-E)
Формат підпису: З повними даними для перевірки (XAdES-B-LT)
Сертифікат: Кваліфікований

Версія від: 2023.12.21 13:00

Голові
разової спеціалізованої вченої ради
Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна
професору Надії КОРАБЛЬОВІЙ
майдан Свободи, 4, м. Харків, 61022

РЕЦЕНЗІЯ

офіційного рецензента, доктора філософських наук (спеціальність 09.00.04 – Філософська антропологія, філософія культури), доцента, професора кафедри теорії культури і філософії науки Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна Титар Олени Володимирівни на дисертаційну роботу Манюкова Олександра Юрійовича «Метамодернізм у пошуках нової автентичності», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 03 – Гуманітарні науки, за спеціальністю 033 – Філософія.

1. Обґрунтування вибору теми дослідження

Дисертація присвячена актуальній темі – філософському розгляду метамодерністської парадигми, а також функціонування автентичності та пошукам нової автентичності. Метамодернізм виростає із викликів сучасності та спроб філософів та теоретиків відповісти на ці глобальні виклики, теоретизувати глобальні питання на рівні, доступному кожній індивідуальності, що живе в наш буремний час – час ковіду та страшної російсько-української війни, коли глибинні підстави особистості, її сутність та автентичність ставляться під сумнів усім перебігом історичних подій. У своїй роботі дисертант ретельно розглядає, як проявляється та до чого призводить метамодерністська парадигма. При цьому Олександр Манюков розглядає наявні наукові публікації, присвячені проблемі метамодернізму, але найгостріша проблема – автентичності та

ідентичності в мінливому світі метамодерну залишається не вирішеною для більшості сучасних теоретиків гуманітарного спрямування, що справедливо відзначається дослідником, тож потребує глибокого наукового дослідження.

Для українського суспільства метамодерністська проблематика не є повністю сформованою, але є багато новітніх тенденцій до метамодерністських наративів та їх панування в українській культурі. Тим важливіше постає філософська рефлексія та артикуляція подібного тематичного кола. Сучасні воєнні умови України та кризи особистих очікувань багатьох українських громадян ще більше актуалізують представлене наукове дослідження Олександра Юрійовича Манюкова, онтологізуючи глибокі екзистенційні конфлікти, які постали перед сучасним українським суспільством, ставлячи перед кожним питання автентичності як питання національного виживання та успішного національного буття.

Перелічені вище філософські риси роблять дисертацію О. Ю. Манюкова важливою й актуальною не тільки в межах академічного філософського дискурсу, але для широких філософсько-соціальних та філософсько-політичних запитів українського суспільства.

2. Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому і оформлення

Дисертація складається з анотацій двома мовами, вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел та одного додатку.

Перший розділ присвячений розгляду філософській ситуації після постмодерну, формування шкіл та форм метамодернізму, а також рецепції метамодернізму у різних гуманітарних дискурсах, зокрема докладно розглядається політичний метамодернізм Ганзі Фрайнахта. У підрозділі 1.2. осциляція представлена як рушійний принцип метамодерну. Теоретичні коливання та уявлення різних епох збагачують теоретичний

потенціал метамодерну, метамодерн є втіленням маятникового переходу між дискурсами різних епох: “В межах діади (бінарної опозиції), лежить певний «спектр», джерело якого розташоване поза діадою; це джерело зумовлює вміст діади й породжує потребу в коливанні. Перебуваючи всередині діади, неможливо виокремити центральну точку, тобто медіація здається неможливою. В такому разі метамодернізм не є суто усередненою концепцією, бо він заявляє про коливання між модерном і постмодерном і є силою, що деполяризує ці протилежності” (с. 35 дисертації).

У **другому розділі** проаналізовано концепцію автентичності в філософії та гуманітарних науках (в основному автор поділяю концепцію Чарльза Тейлора), виявлена аксіоматика автентичності та прояви автентичності у сучасному світі. Також автентичність може бути розглянута як соціальний конструкт, як актуальна відповідь на соціальні очікування, як прояв ідентичності: «Повне розкриття автентичності можливе лише у спільноті, як вважав М. Гайдеггер [Golomb, 1995, р. 87]. Немає автентичності поза спільнотою – вона є колективною практикою, що реалізується в обрамленні екзистенційного досвіду кожного учасника соціальних взаємодій (творця образу реальності)...» (с. 74), вслід за Гайдеггером доводить Олександр Юрійович. Підрозділ 2.2. присвячений кризовій стороні пошуків автентичності як прояву хибного Я; в наступному підрозділі 2.3. автор наочно демонструє, як нині маркетологи використовують ідеал автентичності в рекламі, пропонуючи споживачам стати самими собою, що призводить до спотворення цього ідеалу.

Третій розділ присвячений визначенню місця автентичності у політичному метамодернізмі Ганзі Фрайнахта. Пропонується концепція дивідуальної природи особистості (“Авторами концепту «дивід» виступили Ж. Делез (в роботі «Postscript on the Societies of Control»), Ж. Лакан, М. Фуко й певною мірою Ф. Ніцше, а згодом його почали вживати інші постмодерні мислителі та дослідники ситуації постмодерну. Продовжувачами теорії і популяризаторами поняття дивід стали

австрійський філософ Геральд Рауніг [Raunig, 2016], американський соціолог Вільям Богард [Bogard, 2007, 2008], іспанський соціолог Мауріціо Лацарато [Lazzarato, 2014], південноамериканські дослідники Фернанда Бруно і Пабло М. Родрігес [Bruno, 2022] та ін. Серед українських досліджень ми також виявили роботи, пов'язані з концепцією дивіда [Загурская, 2016; Балінченко, 2018; Balinchenko, 2019]” (с. 111), а також довіра до особистості як основа економіки вражень.

Четвертий розділ присвячений філософському доланню викликів, що постають перед українським суспільством, за допомогою метамодерністського проекту та автентичного лідерства. Також автор пропонує два маніфести «Автентичність метамодерну» та «Метамодерна автентичність», які, по-перше, висловлюють його бачення можливості та неможливості досягнення особистісної автентичності в українському суспільстві, а по-друге, є принаймні тезисною спробою адаптації скандинавської ідеології до українських реалій з метою подолання суспільством наявних перепон до ідеалу автентичності.

У **висновках** наведені результати дисертаційного дослідження, пояснена їхня практична значущість, а також вказані перспективи їх використання та можливі напрями проведення подальших досліджень.

Список використаних джерел охоплює усі необхідні для проведення належного дослідження джерела та літературу. Значна кількість використаних джерел, що були видані впродовж останніх п'яти-семи років, переважно англійською мовою, підтверджує ознайомленість дисертанта з найсучаснішими працями та актуальність теми дослідження.

Матеріал в дисертації викладений послідовно, ґрунтовно та структуровано, складові дисертації є логічно взаємопов'язаними.

Отже, дисертація здобувача є завершеною науковою працею, а її оформлення відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора

філософії» (постанова Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44), та наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації».

3. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами

Дисертаційна робота виконана на кафедрі теоретичної і практичної філософії імені професора Й. Б. Шада філософського факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна та є складовою частиною науково-дослідної роботи «Філософія і багатоманіття соціокультурних світів» (номер державної реєстрації: 0119U102260).

4. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій

Для обґрунтування наукових положень та висновків дисертант Олександр Манюков звертається до широкої теоретично-методологічної бази, ґрунтовно пояснює та аналізує здобутки в обраному напрямку досліджень та демонструє відповідний рівень оволодіння методологією наукової діяльності.

5. Основні наукові результати, отримані автором, та їх наукова новизна

В межах дисертації підіймається низка філософськи, соціально-філософськи та соціально-політично значущих питань, які не були у порядку денному сучасної української філософської думки. Отже, головними науковими результатами, які містяться в дисертації є:

- аналіз еволюції метамодерної парадигми та метамодерних ідей як певної альтернативи та водночас продовження постмодерну;

- вперше проаналізовано особистісну автентичність в нових філософських та соціально-культурних умовах метамодернізму, зокрема в

межах політичного метамодернізму;

- концептуально порівняно теоретичні моделі та виміри нерівності метамодерної епохи в теоріях скандинавської школи метамодернізму та Дж. Ріфкіна;

- запропоновано поєднання елітної, аристократичної страти метамодернізму, осердя якої складають нові ключові герої доби (суспільно та ідеологічно мобільні гакери, гіпстери, гіпі та культурні медійніки-герменевтики) з різного роду гакерами Дж. Ріфкіна;

- введено до філософського обігу та інтерпретовано на основі філософії повсякденної культури поняття «придбана автентичність»;

- філософські експліковано концепції дивіда та дивідуальності, дивідуалізації в соціальній філософії та політичному метамодернізму;

- визначені філософські перспективи українського політичного метамодернізму.

Науковою новизною відзначаються такі положення дисертації Олександра Юрійовича, де досліджується сучасне зародження метамодерної автентичності під впливом головних положень та ідейного наповнення політичного метамодернізму Ганзі Фрайнахта, запропоновано дивідуальну природу особистості, концепцію придбаної автентичності, висунуто маніфести, що доповнюють роботу дисертанта авторським поглядом на місце автентичності та метамодернізму в Україні.

Висновки достатньо ґрунтовні, відповідають заявленій стратегії дослідження. Але в дисертації багато новаторських ідей, які можна посилити висновки, і наукову новизну, підкресливши усі здобутки проведеного дослідження. Дисертаційна робота містить положення, які удосконалюють та надають подальшого розвитку існуючим науковим уявленням, тим самим роблячи внесок у розвиток філософської науки в Україні. Поставлена мета та завдання дослідження виконані на належному науковому рівні, поставлені завдання реалізовані.

Дисертація характеризується достатнім ступенем новизни, за

структурою, теоретично-методологічною базою, висновками та рекомендованими перспективами подальших досліджень відповідає галузі 03 – Гуманітарні науки, спеціальності 033 – Філософія. Теоретично-методологічна база дослідження різнопланова, добір джерел та концепцій відповідає поставленим цілям дослідження, висновки зроблені коректно.

Апробація результатів дисертації має достатній науковий рівень. Основні результати представлені у 3-х публікаціях фахових видань України, також пройшли апробацію на міжнародних конференціях.

6. Практичне значення отриманих результатів

Практичне значення отриманих наукових результатів роботи полягає у подальшому науковому дослідженні автентичності, її суспільно значущих ідеалів в контексті доби метамодернізму, зокрема результати можуть бути використані у поглибленому вивченні метамодернізму та експлікації його ідей у сучасне українське суспільство, в тому числі у практики виховання юнацтва та молоді, вдосконалення роботи соціальних та політичних інститутів демократії та метамодерного діалогу. Матеріали дисертації можуть бути використані при викладанні філософських, політологічних та культурологічних дисциплін, веденні широкої суспільної дискусії, формуванні стратегій розвитку сучасного українського суспільства.

7. Дотримання академічної доброчесності

В ході аналізу дисертаційної роботи та наукових праць здобувача не було виявлено ознак академічної недоброчесності, що також підтверджує протокол контролю оригінальності (перевірку наявності текстових запозичень виконано в антиплагіатній інтернет-системі Strikeplagiarism.com). Текст рукопису не містить плагіату, а дисертація відповідає вимогам академічної доброчесності.

8. Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

Визначаючи зроблений Олександром Юрійовичем Манюковим вагомий науковий внесок у сучасну філософську науку і практику та оригінальність представленого дослідження, його наукову новизну, вважаємо за доцільне визначити окремі недоліки та зауваження. Слід зазначити, що висловлені зауваження до дисертації носять рекомендаційний характер.

Серед зауважень, дискусійних питань та рекомендацій до тексту дисертації слід окреслити наступні:

1. Нова автентичність, на думку автора, пов'язана з постанням нових суспільних страт доби метамодерну – нової технократизованої аристократії та «йога-буржуазії», що мають деякий привілейований стан у порівнянні зі старими суспільними стратами: «Привілейованість метамодерної аристократії полягає в тому, що вона може жити як забажається, бо вона забезпечена матеріально, є соціально та інтелектуально розвиненою. Її не завжди легко відрізнити від решти людей, але все ж вона утворює вільну мережу, в межах якої аристократи впізнають один одного й мають схожі погляди; вони ведуть свою діяльність завдяки обміну ресурсами та ідеями; підтримують один одного, організовують суспільно значущі заходи, створюють бізнес-проекти...» (с. 53-54). Ця аристократія розробники та втілювачі новітньої візії суспільства та суспільних відносин (с. 52 дисертації). До складу цієї аристократії, за Фрайнахтом, входять хіпі, гакери, гіпстери та герменевтики. Але автор дисертації звернувся до праць Джеремі Ріфкіна, щоб доповнити цю когорту іншими вузькоспеціалізованими фахівцями (якими є інфогакери, біогакери, енергогакери, 3D-гакери).

Треба зауважити, що ні 3D-гакери, ні біогакери не становлять професійної чи суспільно значущої групи, тим більше якогось осердя суспільно значущих рухів чи напрямків. Гакер – це особа, яка намагається отримати несанкціонований доступ до комп'ютерних систем, в

переносному значенні також може вживатися для досвідчених програмістів.

Які б досвідченими не були гакери – мета гакерства – не створення нового, а підривна діяльність і крадіжка даних. Звичайно існують і так звані «білі гакери», і гакери можуть використовувати метафоричну крадіжку, діючи як новітні «робін-гуди», але для розроблення, або тим більше втілення «нової візії суспільства» їх практично не можливо залучити. Тож зауваження стосується того, щоб докладно пояснити суспільну місію хоча би інфогакерів та енергогакерів, їх суспільну креативність, чому вони є втіленням новітньої автентичності

2. Використання паном Олександром Манюковим концепції Ф. Фукуями автентичності (с. 70) як автентичної ідентичності внутрішнього Я і соціальної ідентичності як відповіді Я на накладені на індивіда соціальні ролі потребує певного філософського коментаря, наскільки можливий такий поділ на зовнішню та внутрішню сторону нашого Я, чи не може бути Я цілком автентичним, чи частково автентичним.

3. Як автор розцінює «феномен котиків» в інтернеті? Звичайно, відомий вираз, що якою би талановитою не була вистава, погляд глядача завжди буде прикутий до котика, що випадково потрапив на сцену. Чи не вважає автор засилля образу котика в інтернеті як прояву певної первинності, дикості та дитинності ознакою кризи сучасної автентичності, де глядач та споживач за образом котика знаходить для себе образ свого фальшивого Я, лінивого, мінливого, нахабного («пересічний громадянин частенько ототожнює автентичність із вседозволеністю», с.91 дисертації), але водночас суспільно запитуваного та схвалюваного?

Загалом для ілюстрації своїх міркувань щодо ідеалу автентичності в суспільстві О. Ю. Манюков вдало використовує низку прикладів з реклами, серіалів та кінофільмів, а також розглядає соціальні мережі як середовище та причину прозорості в суспільстві, що призводить до

«тотальної автентичності» (п. 3.4). Що саме автор має на увазі під цією «тотальністю»? Чи стосується це мережовості як ознаки метамодерну?

4. У дисертації вдало використане висловлювання Г. Сковороди щодо панування сродності: «Similem ad similem ducit Deus» («Бог веде схоже до схожого»). Автор поділяє думку Сковороди, що сродність праці може слугувати своєрідним ключем до автентичності (с.106). У зв'язку з цим, на нашу думку, дисертація б виграла від докладного розгляду концепції Сковороди сродної праці та істинного («автентичного») божественного потенціалу в душі людини, що є основою філософії Сковороди.

5. Багато сторінок дисертації присвячено поняттю дивіду та його експлікації у реальності метамодерної культури, водночас не досить чітко окреслена позиція автора – розповсюдження дивіда – це *ознака кризи* культури метамодерну чи її *досягнення*, оскільки багато дослідників вказують саме на панування індивідуальності як рису метамодерну. Тож хто головний герой метамодерну – індивід, дивід чи трансперсональна особистість («Сама метамодерна перспектива є трансперсональною (с.127))?

9. Загальні висновки щодо дисертаційної роботи

Дисертаційна робота Манюкова Олександра Юрійовича «Метамодернізм у пошуках нової автентичності» за рівнем теоретичної обґрунтованості, новизною та практичним значенням її результатів є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, а її автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 03 – Гуманітарні науки, за спеціальністю 033 – Філософія.

Тож, дисертаційна робота відповідає вимогам спеціальності 033 – Філософія, вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора

філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, вимогам Наказу МОН України від 12.01.2017 року № 40 (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 759 від 31.05.2019), а її автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 03 – Гуманітарні науки, за спеціальністю 033 – Філософія.

Доктор філософських наук,
доцент, професор кафедри теорії
культури і філософії науки
філософського факультету
Харківського національного
університету імені В.Н. Каразіна

Олена ТИТАР

ТИТАР ОЛЕНА ВОЛОДИМИРІВНА

Результат перевірки підпису	Підпис вірний
П.І.Б.	ТИТАР ОЛЕНА ВОЛОДИМИРІВНА
РНОКПП	2817217367
Організація (установа)	ФІЗИЧНА ОСОБА
Код ЄДРПОУ	
Посада	
Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для даних від Надавача)	19:37:05 12.01.2024
Сертифікат виданий	КНЕДП АЦСК АТ КБ "ПРИВАТБАНК"
Серійний номер	5E984D526F82F38F04000000080A2E01EAA78D04
Тип носія особистого ключа	Захищений
Алгоритм підпису	dstu4145
Тип підпису	Кваліфікований
Формат підпису	CAAdES-T
Сертифікат	Кваліфікований

Голові
разової спеціалізованої вченої ради
Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна
професору Надії КОРАБЛЬОВИЙ
майдан Свободи, 4, м. Харків, 61022

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора філософських наук (спеціальність 09.00.09 – Філософія науки), професора кафедри гуманітарних наук факультету магістратури, заочного навчання та підвищення кваліфікації Харківської державної академії фізичної культури Бейліна Михайла Валерійовича на дисертаційну роботу Манюкова Олександра Юрійовича «Метамодернізм у пошуках нової автентичності», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 03 – Гуманітарні науки, за спеціальністю 033 – Філософія.

1. Актуальність теми виконаної роботи та зв'язок з відповідними планами галузей науки

Сучасна епоха характеризується крайньою нестабільністю та невизначеністю, а також небувалим прискоренням усіх соціокультурних процесів у світовому масштабі. Здавалося б, ще зовсім недавно, за мірками історичного часу, Ф. Фукуяма проголосив Кінець історії, маючи на увазі, що історія як хроніка еволюційного прогресу досягла тієї форми суспільного устрою, коли нарешті виявилися вирішеними найбільш фундаментальні та глибокі проблеми, що стосуються всього людства. Відчуття «Кінця історії» стало поживним підґрунтям культури постмодернізму, який оголосив смерть сенсу, авторитетів і великих наративів, що висловив недовіру до розуму та прогресу та проголосив базовими принципами сучасної культури деконструкцію, нігілізм, іронію. Метамодернізм обумовлений кризовими процесами, із якими зіткнулося сучасне людство. Поворот до духовності, суб'єктивності та трансцендентності, що характеризує метамодернізм, стає і

«аксіологічним поворотом», тобто відродженням цінностей, які зазнали тотальної деконструкції в культурі постмодернізму. Саме у цій можливості «зміщення акцентів» та переоцінки пріоритетів прихований позитивний сенс сучасної кризи. Актуальними є аналіз важливості розвитку суспільства та особистості, внутрішні виміри людського «Я», способи оцінювання людського розвитку, роль емоцій, пост-матеріалістські цінності та їхні носії, проблема узгодженості людини та середовища, з'ясування ролі соціальної ідентичності в успішності чи неуспішності входження у соціум. Цей процес розглядається на трьох рівнях: 1) Я-концепції, 2) цілей особистості та 3) соціальному рівні. Увага зосереджена на основних рисах індивіду та головних характеристиках середовища. Тут можна говорити про два вміння: бути різним за одних і тих самих обставин та лишатися таким самим незалежно від мінливості середовища. В такому випадку визначення автентичності можна описати як стійке відчуття внутрішнього комфорту у спілкуванні з іншими, при переживанні емоцій та самовираженні незалежно від обставин та соціального оточення; вміння бути собою або бути тими, ким ми є насправді. Це спосіб буття, етичний ідеал, стан свідомості або риса, множинний конструктор бажань, як метавластивість особистості, саморефлексивний та емоційний досвід, отриманий завдяки вірності самим собі, характеристика взаємин людини з власним потенціалом. Психологи тлумачать автентичність як реалістичний контакт з собою та світом, як становлення, як процес/подію, «існування на перетині» модусів персоніфікації/персоналізації, потенціалізації, уніфікації. Однією з центральних ідей багатьох теорій автентичності є істинне або справжнє «Я», питання його існування та походження, що є або вродженим, або соціально сконструйованим «Я» та фрагментованим «Я», що виникало внаслідок виключення символічної системи з суспільних взаємодій.

Відтак, тема дисертації Олександра Манюкова є актуальною і цікавою з точки зору дослідження особистісної автентичності в контексті метамодерну, як культурно-філософської та соціально-політичної парадигми, обумовленої кризовими процесами, із якими зіткнулося сучасне людство.

2. Оцінка структури та змісту дисертації

Робота заявляє про себе як комплексне дослідження, у якому поєднується тілесне і духовне, чуттєве і надчуттєве, раціональне і ірраціональне. Поставлені завдання автор розкриває у чотирьох розділах за логікою: від аналізу ситуації після модерну через міждисциплінарний статус автентичності до визначення місця автентичності у політичному метамодернізмі та автентичність і метамодернізм в українському контексті.

Структура дисертації є логічно виправданою і відповідає поставленим завданням, які орієнтовані на всебічний аналіз предмета дисертаційної роботи, на заглиблення в суть основних його проблем, на можливість широких наукових узагальнень. О. Ю. Манюков прискіпливо розробив понятійно-категоріальний апарат дослідження. Ним не лише розглядаються, але й з'ясовуються взаємозв'язки між усталеними поняттями. Дисертант намагається дати наукові дефініції низці понять, які використовуються в сучасній філософській та культурологічній літературі. Саме такій висхідній zasadі розгляду проблем підпорядковані всі складові компоненти основного змісту дисертації, у вступній частині якої дисертант окреслив те коло завдань, в якому знайшли відображення цільові орієнтири дослідження з їх методологічною, предметно-об'єктною, теоретико-практичною та науковою визначеністю. Вибір теоретичної і джерельної бази свідчить про системний характер і високий рівень проведеного дослідження, достатню наукову компетентність і філософську культуру дисертанта. Автор виявив добру обізнаність з роботами представників некласичної філософії і сучасних зарубіжних дослідників та використав в своєму дослідженні твори багатьох українських та західноєвропейських мислителів, що дало змогу виявити основні впливи та взаємовпливи в цій царині. Олександр Манюков демонструє широту свого філософського кругозору, добре знання джерел, вміння працювати з ними, здатність до теоретичних узагальнень, порівнянь і аналізу. Такий різнобічний підхід до осмислення метамодернізму дав можливість констатувати, що даний феномен черпає смисли не тільки з уже

упорядкованого соціокультурного устрою, але й з устрою безперервного, континуального, архетипового.

Категоріальний апарат, яким оперує автор, відповідає стилю і мові дисертаційного жанру. Принципова цінність дослідження Манюкова Олександра Юрійовича – це виразна і змістовна його вписаність у дослідницьке поле практичної філософії і теоретичні настанови метамодерністського виміру людського буття в соціокультурному просторі.

Тож дисертація здобувача є завершеною науковою працею, а її оформлення відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (постанова Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44), та наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації».

3. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами

Дисертаційна робота виконана на кафедрі теоретичної і практичної філософії імені професора Й. Б. Шада філософського факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна та є складовою частиною науково-дослідної роботи «Філософія і багатоманіття соціокультурних світів» (номер державної реєстрації: **0119U102260**).

4. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації

Дисертаційне дослідження Олександра Манюкова виконано у контексті рецепції проблематики кінця постмодернізму і повернення культури (і особливо мистецтва) до історичності, трансцендентності, духовності, відкритості та щирості. У західній гуманітарній науці виникають численні концепції постпостмодернізму, ультрамодернізму, гіпермодернізму, трансмодернізму, неомодернізму, надмодернізму та інших «ізмів», що

описують стан актуальної культури в ХХІ столітті. Однією з таких концепцій стає і концепція метамодернізму, яку слід розглядати не як альтернативу постмодернізму, але як один із безлічі варіантів опису та пояснення сучасної нам культури. Однією з таких концепцій стає і концепція метамодернізму, яку не слід розглядати як альтернативу постмодернізму. Олександр Манюков уникає необґрунтованих суджень, кожен свою ідею підкріплює теоретико-методологічними посиланнями, коректно полемізує з деякими дослідниками даної теми, аргументовано відстоюючи власну думку. Опрацювання істотної кількості наукових джерел як українською, так і іноземними мовами дозволило дисертанту всебічно обґрунтувати наведені в роботі наукові результати і пропозиції, що виносяться на захист.

Аспекти новизни, вказані у вступі до дисертації, повністю відповідають результатам роботи: визначено провідні дефініції дослідження, обґрунтовано методологію, проаналізовано розвиток метамодерної культурно-філософської парадигми на основі рецепції метамодерних ідей у вітчизняній науковій думці та осмислення кризових процесів, з якими зіткнулося людство в новому тисячолітті і які доводили, що історія не закінчилася, а здійснює поворот до виникнення нового режиму історичності у культурі. Це ознаменували такі соціокультурні процеси, як активний розвиток та розповсюдження нових цифрових технологій, їх доступність та масовість; численні терористичні акти, зростання імміграційних потоків та крах політики мультикультуралізму, що призвела до відродження націоналістичного популізму в європейських країнах; фінансові кризи, поглиблення економічної нерівності, забруднення навколишнього середовища та загроза екологічної катастрофи і, нарешті, пандемія, наслідки якої світові ще тільки належить оцінити. Ці події, що зачепили все людство, підірвали основу постсучасності з її антиантропоморфізмом, скептицизмом, холодною відстороненістю тощо.

В роботі обґрунтовано авторське тлумачення особистісної автентичності в контексті політичного метамодернізму та проаналізовано теорію дивідуації на основі аналізу поняття «дивід», який розглядається крізь

призму трансперсональної психології. Крах надій на Кінець історії виявився і крахом постмодернізму, оскільки постмодерністська культурна логіка виявилася нездатною впоратися з проблемами сучасної соціокультурної ситуації, а неупереджене, іронічне ставлення до світу, характерне для постмодернізму, в нових історичних умовах видається застарілим і таким, що не відображає реальність.

Домінуючою культурною логікою західних суспільств в епоху глобального капіталізму стає метамодернізм, який заснований на відчутті «повороту Історії» і намагається знайти для своїх міркувань про сучасну культуру міцніший емоційний, творчий та політичний ґрунт. Метамодернізм звертається до обговорення виключно старих людських істин, пов'язаних із духовністю, почуттями, суспільством та ідеями, які авангард вважав би надто старомодними, він прагне відновити те, що постмодернізм порушив чи погубив, звертається до етичних, соціальних, політичних та інших питань, які в сучасному світі мають нагальний характер. Якщо у постмодернізмі оголошується «смерть суб'єкта», то у метамодернізмі відбувається повернення афекту, суб'єктивності, глибини. Метамодернізм намагається висловити нове відчуття «я» – «я», більше не самотнього і не відгородженого від себе; «я», що гостро усвідомлює присутність і близькість інших людей, які збагачують і в той же час руйнують світи соліпсистського досвіду.

5. Найбільш суттєві наукові результати, що містяться у дисертації

Дане дисертаційне дослідження постає як авторський варіант чуттєво-інтелектуальної історії буття людини, її нової автентичності у метамодернізмі, який не заперечує постмодерн як альтернативну культурну логіку, він «зміщує акценти» і постійно «блимає», «пульсує» – тобто коливається між двома полюсами – постмодерністським і модерністським, коливається між ентузіазмом та іронією, сарказмом та щирістю, еkleктикою та чистотою, між творенням та руйнуванням, відповідальністю та відстороненістю, наївністю та усвідомленням себе. Дисертант використовує моделі та концепції західних дослідників метамодернізму, долучаючи його

прийоми, форми та уявлення, характерні для реалізму, модернізму та постмодернізму з метою зрозуміти сьогодення та спрогнозувати майбутнє.

Для дисертації Олександра Юрійовича характерною є евристично плідна позиція та прагнення до поєднання особливості пошуків себе на чуттєво-емоційному та інтелектуально-духовному рівнях у контексті метамодерної парадигми та політичного метамодернізму, що є підґрунтям для успішної самоідентифікації, пізнання себе та пошуків автентичності у транзитивному світі.

Характерне для сучасного теоретичного дискурсу звернення до проблематики ідентичності та автентичності формує різні грані архітектоніки внутрішнього світу людини. Автор вказує на відмінність цих двох понять. Вона полягає у тому, що у випадку ідентичності наголошується на зближенні людини з іншими, а автентичність більше стосується єднання із самими собою. Тоді множинну ідентичність можна порівняти з «паролем доступу», наприклад, до спільнот, інституцій та подій, а автентичність розглядати як інтеграційну властивість, що дозволяє максимально ефективно взаємодіяти із суспільством, не втрачаючи при цьому власної індивідуальності, міцності переконань, ціннісних орієнтирів та віри в притаманні нам чесноти. Дисертант досить аргументовано доводить, що не існує автентичності поза спільнотою – вона є колективною практикою, що реалізується в обрамленні екзистенційного досвіду кожного учасника соціальних взаємодій (творця образу реальності), який відтворює суспільні відносини та формує соціальні інститути шляхом втілення себе як проєкту. Саме своєрідна «відкрита» стилістика компоновання роботи та визначення джерел, а також особливості використаних методів дозволили автору вибудувувати аналітичну стратегію дослідження, яка розкриває метамодернізм як культурну фазу, як етап розвитку суспільства та його інститутів, як етап особистісного розвитку, як культурну ідею чи знак, як цілісну філософську парадигму та як соціальний та політичний проєкт.

Залучивши до дослідження головні онтологічні установки постмодернізму, Манюков О. Ю. доводить, що метамодернізм приводиться в

рух ідеалами створення відкритих процесів участі, колективного розуму, внутрішньої роботи та «втілення», спільного розвитку, а також експериментального погляду на соціальні ритуали і є спробою «реконструювати» повсякденне життя та соціальну реальність, а також поєднати та синтезувати різні культурні опозиції між традиціоналістами та прогресистами. Основні сюжетні лінії дисертації приводять до висновку, що метамодернізм підкреслює внутрішній розвиток як політичну та соціологічну проблему, зосереджуючи увагу на перетині внутрішньої глибини особистості та зовнішньої складності сучасного соціуму.

6. Значення одержаних автором результатів для науки і практики

Уважне вивчення дисертації та публікацій автора дослідження дозволяє зробити висновок про те, що мета і завдання роботи виконанні, наукова новизна досягнута і всебічно обґрунтована.

У розробках автора метамодерна автентичність набуває консенсусного характеру, тобто стає такою, що вибудовується на узгодженні та взаємному визнанні. Метамодернізм закладає підвалини для досягнення автентичності, створює сприятливі умови для самопізнання й клопочеться забезпеченням життєвого простору для проявлення себе в суспільстві. Вперше на основі метамодерну запропоновані підходи до аналізу автентичності набувають консенсусного характеру, тобто стають такими, що вибудовується на узгодженні та взаємному визнанні.

Теоретична рефлексія і практичне освоєння вперше введеного дисертантом у гуманітарний простір науки концепту «придбана автентичність» на основі дослідження місця ідеалу автентичності в рекламі та особливостей його експлуатації з метою продажу різноманітних товарів та послуг – від одягу та взуття до парфумів та побутової техніки. Автор дисертаційного дослідження описує результативність у відносинах керівника з лідерськими якостями і працівника на підставі концепції автентичного лідерства та сродної праці, яка полягає в тому, що теорії автентичного лідерства вибудовані навколо особистості самого лідера, його вмінні бути

собою на керівній посаді, і зазначає, що не виявив прямих ознак того, що працівник під керівництвом такого лідера досягне вищого рівня сродності зі своєю справою, навіть якщо взаємини у такому тандемі/колективі будуть відрізнятися щирістю, відкритістю, прозорістю намірів, етичним поведінням з боку лідера та атмосферою довіри. У ситуації ж, коли виконавець сродної праці вестиме свою діяльність з неавтентичним лідером чи діятиме самотужки, результат його роботи може бути нічим не гіршим, ніж у першому випадку, але це може позначитись на душевному здоров'ї та загальній психологічній атмосфері у взаємовідносинах.

7. Дотримання академічної доброчесності

В результаті аналізу дисертаційної роботи та фахових публікацій здобувача не було виявлено ознак академічної недоброчесності, що також підтверджує протокол контролю оригінальності (в антиплагіатній інтернет-системі Strikeplagiarism.com). Текст рукопису не містить плагіату, а дисертація відповідає вимогам академічної доброчесності.

8. Рекомендації щодо використання результатів та висновків дисертації

Складений автором у двох частинах маніфест відображує метамодерне світовідчуття в контексті українських реалій, а також вказує на особливості положення ідеалу особистісної автентичності в українському суспільстві та траєкторію розвитку людини. Дисертація має важливе теоретичне і практичне значення для вітчизняної гуманітарної науки і філософської думки через поєднання теоретичної цінності та практичної значущості, зокрема, через розуміння поняття «дивідуалізація» та залучення теорії дивідуації в політичному метамодернізмі на основі розбору поняття «дивід», який розглядається крізь призму трансперсональної психології у частковій відповідності до постулатів цього напрямку.

Матеріали дисертації можуть бути використані в освітньому процесі при складанні спецкурсів, споріднених з тематичною площиною даної

наукової роботи. Результати даного дослідження в теоретичному плані відіграють важливе теоретико-методичне значення для вдосконалення спецкурсів з філософської антропології, соціальної філософії, етики, соціальної і моральної епістемології. У практичному плані евристична потужність даного дослідження сприяє кращому розумінню нових перспектив теоретичних і практичних філософських дисциплін, як одного із засобів розгортання особистісної і соціальної активності у життєвому просторі сучасного багатополісного світу.

9. Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

1. У підрозділі 1.1 Олександр Юрійович вказує на наявність концептуального роздоріжжя в ситуації після постмодерну та існування низки альтернатив, крім метамодерну, якими є «ремодернізм, перформатизм, космодернізм, гіпермодернізм, діджимодернізм...» та ін. (с.24). І тут виникає запитання, чому в дослідженні обрали саме таке поєднання – метамодернізм та автентичність, а не обрали інший альтернативний проєкт? Чи було б доцільно вивчати питання автентичності в межах іншого проєкту?

2. У підрозділі 2.5 здобувач пише про дилему в питанні автентичності, яка може розглядатися як соціальний конструкт або ж як «апріорно вкорінена константа». Цікаво було б дізнатися, чи є у політичному метамодернізмі рішення такої дилеми? І як ці два модули можна розгледіти у повсякденні.

3. Дисертанту не вдалось уникнути політичної заангажованості як то схвалювати автентичність своїх співгромадян. Тільки лише їх і чому? (с.164) Неясно, як автентичність може підривати національну безпеку, якщо мова йде про пересічних громадян, які постійно знаходяться у стані стресу, перебуваючи у соціальному просторі нагнітання ненависті, підозри, тотальної культури контролю, тим паче що далі автор і сам визнає, що сучасна Україна далека від епохи метамодерну.

4. Окремі думки автора стосовно автентичності у нинішніх соціально-політичних обставинах в Україні написані надзвичайно емоційно, що заважає автору рефлексувати більш критично виважено і дотримуватись рамок

академічного письма. Але про це треба пам'ятати, оскільки час вносить корективи в історію і соціальне буття, і тому текст має бути академічно незаангажований і не уподібнюватися колишнім штампам, коли, про що б ви не писали, обов'язково потрібно було згадати про черговий з'їзд партії. До недавнього часу академічна наука України цим не зловживала, і наразі це не є академічно виправданим.

Проте висловлені зауваження не ставлять під сумнів усього позитиву, напрацьованого у дослідницькій роботі, і вказані недоліки суттєво не впливають на цінність отриманих у роботі результатів.

10. Повнота висвітлення результатів дисертації в опублікованих працях

Дисертаційна робота є завершеним самостійним науковим дослідженням, яке присвячене актуальній проблематиці в царині філософської антропології, філософії культури та соціальної філософії. Автор демонструє зацікавленість у предметі дослідження, намагаючись зберігати при цьому збалансованість суджень. Матеріали дослідження об'єктивно аналізуються і влучно узагальнюються. Усі висновки та пункти новизни мають всебічне обґрунтування. Обрані методологія та джерела дослідження сприяють досягненню достовірності наукових результатів дисертації, котра має потужну множину елементів наукової новизни.

Головні положення та висновки дисертаційного дослідження апробовано на наукових семінарах, міжнародних та всеукраїнських конференціях. Основні сюжетні лінії проблемного поля роботи та її результати висвітлені у статтях, опублікованих у вітчизняних фахових виданнях групи Б з філософських наук, та висвітлюють основні положення дисертаційного дослідження. Статті в ідейному і концептуальному плані висвітлюють основні положення дисертаційного дослідження. Робота пройшла належну апробацію, про що свідчать наукові статті та участь автора у наукових конференціях і семінарах та презентації дисертаційного дослідження.

11. Загальні висновки щодо дисертаційної роботи

В цілому автор виконав дисертаційне дослідження на високому професійному рівні. Дана дисертація відкриває нові можливості для подальших досліджень в галузі філософії та гуманітарних наук, а також у трансдисциплінарних вимірах практичної філософії як в філософсько-антропологічному, культурно-антропологічному, так і в соціально-філософському аспектах.

Отже, дисертація Манюкова О. Ю. за змістом та оформленням відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, вимогам Наказу МОН України від 12.01.2017 року № 40 (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 759 від 31.05.2019), а її автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 03 – Гуманітарні науки, за спеціальністю 033 – Філософія.

Офіційний опонент
доктор філософських наук, професор,
професор кафедри гуманітарних наук
Харківської державної
академії фізичної культури

Михайло БЕЙЛІН

Онлайн сервіс створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

ПРОТОКОЛ
створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

Дата та час: 00:01:16 17.01.2024

Назва файлу з підписом: Відгук_Бейлін - КЕП.pdf.asice
Розмір файлу з підписом: 212.7 КБ

Перевірені файли:
Назва файлу без підпису: Відгук_Бейлін - КЕП.pdf
Розмір файлу без підпису: 211.5 КБ

Результат перевірки підпису: Підпис створено та перевірено успішно. Цілісність даних підтверджено

Підписувач: БЕЙЛІН МИХАЙЛО ВАЛЕРІЙОВИЧ
П.І.Б.: БЕЙЛІН МИХАЙЛО ВАЛЕРІЙОВИЧ
Країна: Україна
РНОКПП: 2384720312
Організація (установа): ФІЗИЧНА ОСОБА
Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для підпису від Надавача): 00:01:13
17.01.2024
Сертифікат виданий: КНЕДП АЦСК АТ КБ "ПРИВАТБАНК"
Серійний номер: 5E984D526F82F38F0400000051A23301AFB7BC04
Алгоритм підпису: ДСТУ 4145
Тип підпису: Удосконалений
Тип контейнера: Підпис та дані в архіві (розширений) (ASiC-E)
Формат підпису: З повними даними для перевірки (XAdES-B-LT)
Сертифікат: Кваліфікований

Версія від: 2023.12.21 13:00